

DAVID

Woordenlijst

WOORD VOORAF

Dit document bevat de woordenlijst die in het kader van het DAVID-project ontwikkeld wordt als hulpmiddel bij het lezen van de rapporten. Het is een werkdocument dat voortdurend zal uitgebreid en aangepast worden naargelang het onderzoek vordert. De woordenlijst probeert de begrippen zo te formuleren dat ze zowel voor de papieren archiefwereld als voor de digitale archiefwereld bruikbaar zijn. Enerzijds is het niet de bedoeling om een volledig nieuw archieflexicon op touw te zetten. Op dit punt is er al heel wat goed werk geleverd, en we willen daar dan ook zoveel mogelijk bij aansluiten. Anderzijds houdt de bestaande terminologie vaak onvoldoende rekening met de digitale context, waar archivariissen toch in toenemende mate mee geconfronteerd worden. Vandaar dat heel wat definities de lezer bekend in de oren zullen klinken, maar er toch ook belangrijke verschillen zullen kunnen vastgesteld worden. De woordenlijst bevat ten tweede heel wat informaticatermen die zo duidelijk mogelijk worden uitgelegd.

STATUS

VERSIENR	DATUM	AUTEUR	TOEVOEGINGEN
1.0	1/8/2001	F. Boudrez / S. Van den Eynde	
1.1	12/9/2001	F. Boudrez	documentbeheerssysteem, protocol, webbrowser
1.2, 1.3	5/10/2001	F. Boudrez	binair bestand, MIME, viewer
1.4	22/10/2001	S. Van den Eynde	e-mail, e-mailprogramma, elektronische postbus
1.5	21/01/2002	S. Van den Eynde	interne e-mail, externe e-mail, functionele e-mail, formele e-mail, informele e-mail
1.6	3/04/2002	F. Boudrez	plug-in
1.7	18/09/2002	F. Boudrez	delimiter, node, renditie
1.8	21/10/2002	F. Boudrez	BLOB, parser, wrapper

WOORDENLIJST

Applicatie: computertoepassing waarmee specifieke taken worden uitgevoerd

Archiefbeheerssysteem: een computerapplicatie gebruikt voor het beheren van digitale archiefdocumenten.

Archiveringsstelsel (*record keeping system*): geheel van procedures, methoden, kennis, middelen en documenten waarmee een organisatie haar archiveringsfunctievorm geeft

ASCII (*American Standard Code for Information Interchange*): gestandaardiseerde karakterset of codetabel waarin aan elke hexadecimale of binaire waarde een karakter is gekoppeld. Bestaat in verschillende versies (ISO 646: 7 bits; ISO 8859: 8 bits; Unicode en ISO 10646).

Authenticiteit: Authenticiteit is een stabiele eigenschap (dit wil zeggen een eigenschap die niet verandert doorheen de tijd) van informatie die aangeeft dat deze informatie is wat ze beweert (beweerd wordt) te zijn. Authenticiteit heeft geen betrekking op de juistheid van de informatie.

Toelichting: Authenticiteit wordt heel vaak gedefinieerd als zijnde de eigenschap van een archiefstuk, die doorheen de tijd kan wijzigen, en waarbij de archivaris een belangrijke rol speelt om deze authenticiteit in stand te houden. Wij zijn echter tot de vaststelling gekomen dat de authenticiteit van een archiefstuk bepaald wordt door de omstandigheden op het moment van de creatie van dit archiefstuk. We illustreren dit aan de hand van een schilderij: of het schilderij authentiek is, hangt af van de omstandigheid of de kunstenaar, waarvan het opschrift beweert dat hij het geschilderd heeft, het ook werkelijk geschilderd heeft. Enkel de kenmerken die een aanwijzing kunnen geven over de authenticiteit van een archiefstuk, zij vatbaar voor behoud.

Bedrijfsproces: het proces waarmee een organisatie alle haar door de wet, door de statuten of door de interne bedrijfsorganisatie opgedragen taken uitvoert.

Bestandensysteem (*file system*): systeem voor het organiseren van mappen en bestanden. Is meestal een onderdeel van het besturingssysteem

Besturingssysteem (*operating system*): de software dat de computer en de randapparatuur bestuurt, de gegevensopslag regelt, het computergeheugen toewijst en de applicaties ondersteunt.

Binair bestand: computerbestand dat niet enkel uit afdrubbare tekens of tekstkarakters bestaat. De binaire encoding is meestal applicatiegebonden. Tegenovergestelde van plat tekst-, ASCII- of Unicodebestand. Binariere bestanden hebben doorgaans een kleinere bestandsomvang dan platte tekstbestanden.

Bit (*Binary Digit*): kleinste eenheid van data in digitale informatiesystemen

BLOB (*binary large object*): algemene term voor een grote hoeveelheid bits die als een eenheid in een databank worden opgeslagen (bijv. afbeelding, video of geluidsfragment). De BLOB-objecten kunnen niet altijd door de databankmotor worden geïnterpreteerd.

Data: de in -of outputgegevens die in een digitaal informatiesysteem worden beheerd. De data worden bewaard in bitreeksen en omvatten tevens de manier waarop de bits in informatie worden omgezet (tekst, geluid, beeld).

Databank (*database*): applicatie waarbij de data in een gestructureerd geheel van gegevensvelden worden bijgehouden.

hiërarchische databank: databank waarbij de data gestructureerd zijn volgens het principe root-parent-child: de gegevensvelden zijn samengesteld uit andere gegevensvelden.

relationele databank: databank waarbij de data opgeslagen worden in aan elkaar gekoppelde tabellen zodat interactie tussen de tabellen mogelijk is.

object-georiënteerde databank: databank waarbij de data als afzonderlijke objecten worden beschouwd. Aan elk object worden attributen of eigenschappen toegekend zodat interactie met andere objecten mogelijk is

Data-object: een afgebakend geheel van data

Datastream: bitreeksen die de digitale data bevat

Delimiter: veldscheidingstekens

Digitaal: een eigenschap van de elektronische technologie nl. dat zij gegevens creëert, verwerkt en bewaart in termen van twee statussen.

Digitale archivering: het digitaal archiveren van digitale archiefbestanddelen.

Documentbeheerssysteem (DMS: Document Management System): computerprogramma voor het beheer van digitale documenten. In een documentbeheerssysteem is indexering en beveiliging (check in/check out, toegangscontrole, versiebeheer,...) mogelijk. Van elk document kan een profiel met de nodige metadata worden bijgehouden. Documenten kunnen opgezocht worden op basis van de index, de gegevens in de documentprofielen en de hiërarchische structuur van mappen en bestanden.

Drager: medium waarop informatie wordt vastgelegd

EBCDIC (Extended Binary Coded Decimal Interchange Code): karakterset of codetabel voor mainframecomputers

Elektronisch document: de visuele weergave van een document in een digitale omgeving bijv. op het beeldscherm van een computer

Elektronische postbus : een voorbehouden directory op de mailserver van de internet-provider, waarin de e-mails bewaard worden totdat de geadresseerde ze opvraagt

E-mail : elektronisch bericht

E-mailprogramma : een computerprogramma dat men kan gebruiken om e-mails te schrijven, te verzenden, om de elektronische postbus te ledigen en om e-mails te lezen of te printen. Voorbeelden: Eudora, MS Outlook, Lotus Notes, Happymail enz.

Externe e-mail: een e-mail waarvan het afzend- en het bestemmingsadres gelegen zijn binnen verschillende organisaties.

Flat file: tekstbestand dat enkel ASCII- of Unicode karakters bevat. Een tekstbestand bevat doorgaans wel structuur maar geen opmaakgegevens.

Formaat: een code of een structuur om digitale informatie op te slaan. Bijna elke applicatie heeft zijn eigen formaat om bestanden samen te stellen.

Formele e-mail: functionele e-mail die meestal zal bewaard worden omdat de inhoud, hetzij (rechts)gevolgen heeft voor de organisatie, hetzij een bewijs- of verantwoordingsfunctie heeft of nog kan krijgen, hetzij van belang is voor de interpretatie van andere gegevens.

Functionele e-mail: alle archiefstukken van een organisatie die kunnen worden gerekend tot de elektronische post en die naar hun aard bestemd zijn om te berusten onder een organisatie, die ze heeft opgemaakt of ontvangen uit hoofde van haar activiteiten of ter handhaving van haar rechten.

ICT (*Information and Communication Technology*)

Informatie: voor de mens begrijpbaar bericht of gegeven.

Informatiesysteem: het geheel van data, structurele informatie en applicatiesoftware. Het informatiesysteem transformeert data tot informatie.

Informatie-object: een dataobject + de corresponderende voorstellingsinformatie

Informatiepakket: inhoudelijk informatieobject + erbij horende interpretatieve informatie

Informeel e-mail: alle andere e-mail dan formele e-mail.

Integriteit: eigenschap van informatie die aangeeft dat de inhoud van dit document zich op een bepaald moment in een ongewijzigde toestand bevindt ten opzichte van het moment waarop dit document werd gecreëerd.

Interne e-mail: een e-mail waarvan het afzend- en het bestemmingsadres gelegen zijn binnen dezelfde organisatie.

Klant: persoon of instelling die aan de archiefinstelling toegang vraagt tot de archiefstukken, lid van de doelgroep

Lange termijn: een tijdsperiode die zo lang duurt dat er bezorgdheid ontstaat over de impact van de veranderende technologie op de informatie die bewaard wordt in het archiefbeheerssysteem (o.a. veroudering van gegevensdragers, ontstaan van nieuwe formaten...)

Leesbaarheid op korte termijn: presenteerbaarheid, een eigenschap van digitale informatie, gecreëerd aan de hand van metadata, waardoor de binaire data op een correcte manier omgezet kunnen worden naar voor de mens verstaanbare data.

Metadata: Alle informatie die naast de inhoud moet bewaard worden teneinde deze inhoud leesbaar, toegankelijk, begrijpbaar en authentiek te houden. De metadata hebben betrekking op de inhoud of op de data die deze inhoud voorstellen

MIME (Multipurpose Internet Mail Extensions): specificatie over de codering van computerbestanden (afbeeldingen, geluid, video) die over het internet of via e-mails worden verzonden. MIME is initieel ontworpen voor computerbestanden die geen ASCII-bestanden zijn. SMTP en HTTP zijn immers voor ASCII-bestanden ontworpen en zouden anders de uitwisseling van andere bestanden niet toelaten. De server voegt aan te versturen bestand een header (RFC 2045) toe waardoor de client weet welke applicatie voor het bestand moet worden gebruikt en hoe de data moeten gedecodeerd worden. In de MIME-header wordt informatie over het inhoudstype en codetabel bijgehouden. Het inhoudstype wordt aangeduid door middel van een hoofdtype (bijv. TEXT) en een subtype (bijv. HTML) onderscheiden. Een HTML-bestand wordt met TEXT/HTML aangeduid. Het concept van mediatypes is vastgelegd in RFC 2046. De MIME header bevat ten tweede een aanduiding van de gebruikte codetabel (bijv. CHARSET= iso 8859-1). MIME is vastgelegd door de Internet Engineering Taskforce. S/MIME wordt gebruikt voor geëncrypteerde boodschappen.

Node: knooppunt

Origineel: het origineel van een archiefstuk is die versie van het archiefstuk waaruit op een onbetwistbare wijze de intentie van de auteur blijkt om de inhoud, zoals die op dat moment in het document is vastgelegd, voor eens en altijd onherroepelijk vast te leggen en deze zich toe te eigenen.

Publiekrechtelijke archiefinstelling: archiefinstelling met publiekrechtelijke rechtspersoonlijkheid, die werd opgericht met de bedoeling om te fungeren als archiefinstelling ten behoeve van overheden.

Pakketbeschrijving: informatie die een informatiepakket beschrijft aan de hand waarvan de gezochte, relevante informatie kan teruggevonden worden in het digitaal archief.

Pakketinformatie: identificeert de verschillende lagen waaruit een informatiepakket bestaat en verbindt ze met elkaar.

Parser: softwareapplicatie die een XML-structuur ontleedt en valideert.

PKI (*'Public Key Infrastructure'*) is een systeem dat aan gebruikers van elektronische communicatiemiddelen digitale sleutelparen ter beschikking stelt (telkens bestaande uit een private en een publieke sleutel), aan de hand waarvan zij hun elektronische communicatie kunnen beveiligen en authenticeren. De techniek van de digitale handtekening is één van de toepassingen van PKI.

Platform: geheel van hardware en besturingssysteem

Plug-in: tool of module die aan een grotere applicatie een bijkomende functionaliteit toevoegt en die binnen die applicatie wordt opgeroepen. Wordt het in Nederlands ook wel eens 'insteekmodule' genoemd.

Protocol: geheel van regels voor het uitwisselen van digitale informatie. In een protocol wordt bijvoorbeeld vastgelegd hoe een afzender duidelijk maakt dat het verzendingsproces beëindigd is en hoe een ontvanger aangeeft dat de informatie ontvangen is. Protocollen worden op verschillende niveau's in datacommunicatie gebruikt. Veelgebruikte protocollen zijn TCP/IP, HTTP, FTP en SMTP. TCP/IP is het basisprotocol waarop HTTP, FTP en SMTP zijn gebaseerd.

TCP (Transmission Control Protocol): protocol voor het uitwisselen van bestanden op een ander niveau van het internetadres

IP (Internet Protocol): protocol voor het uitwisselen van bestanden op het niveau van het internetadres

HTTP (Hypertext Transfer Protocol): applicatieprotocol voor het uitwisselen van webpagina's en bijhorende bestanden (tekst, grafisch, audiovisueel, multimedia) op het World Wide Web. HTTP 1.1 is de laatste versie.

FTP (File Transfer Protocol): protocol voor de uitwisseling van bestanden op het internet.

SMTP (Simple Mail Transfer Protocol): protocol voor het verzenden van e-mails. SMTP wordt meestal in combinatie gebruikt met POP (Post Office Protocol) en IMAP (Internet

Message Access Protocol). SMTP dient voor het versturen van e-mails, POP en IMAP voor het ontvangen.

RAID (Redundant Arrays of Independent Disks): robotsysteem voor het gebruik van meerdere tapes, harde of optische schijven

Renditie: omzetting

Toegangen: software die aan de klant moet toelaten om de voor hem relevante informatiepakketten te vinden, te analyseren en op te vragen.

Tool: kleine applicatie, die gericht is op het vervullen van één specifieke taak en die in veel gevallen aan een bestaande applicatie wordt toegevoegd

Viewer: programma dat het formaat van een computerbestand herkent en de inhoud op het scherm projecteert. In zijn meest eenvoudige vorm kan een viewer de bestanden niet bewerken. De meeste viewers zijn in staat om meerdere bestandsformaten te herkennen.

Vlaamse instellingen en diensten: de Vlaamse openbare archiefvormers, de Vlaamse archiefdiensten en de Vlaamse privaatrechtelijke archiefinstellingen

Webbrowser: computerapplicatie voor het lokaliseren en tonen van webpagina's. Aanvankelijk konden de webbrowsers enkel tekst weergeven. De huidige webbrowsers kunnen ook afbeeldingen in verschillende formaten en multimediatebestanden weergeven. Voor multimediatoepassingen zijn dikwijls extra plug-ins vereist.

Wrapper: 1. Softwaretool die opereert tussen een oorspronkelijk bestandsformaat en een doelformaat, 2. container, verpakking voor digitale bescheiden.